

Amalek's Antidote

פרשת כי - תבוא תשפ"ג

DEUTERONOMY

26 / 1-11

PARASHAS KI SAVO

¹ It will be when you enter the Land that HASHEM, your God, gives you as an inheritance, and you possess it, and dwell in it, ² that you shall take of the first of every fruit of the ground that you bring in from your Land that HASHEM, your God, gives you, and you shall put it in a basket and go to the place that HASHEM, your God, will choose, to make His Name rest there. ³ You shall come to whomever will be the Kohen in those days, and you shall say to him, "I declare today to HASHEM, your God, that I have come to the Land that HASHEM swore to our forefathers to give us." ⁴ The Kohen shall take the basket from your hand, and lay it before the Altar of HASHEM, your God.

16

to say that his every accomplishment — no matter how much sweat he invested in it — is a gift from God, is one of the goals of Creation.

2. **פראשית** — *Of the first* i.e., the first fruit of some, but not every, species. The Sages derive exegetically that this commandment applies only to the seven species for which the Land is praised, as enumerated in 8:8. When a man saw a ripe fig, he would tie a cord to its stem and declare, "This is *Bikkurim*" (*Rashi*). The Sages describe how Jews from the entire Land converged on Jerusalem with their *Bikkurim* in festive processions, accompanied by music and celebrations in city after city.

242 THROUGH THE PRISM OF TORAH

Our Rabbis say that specifically in *Devorim* there is particular significance in the juxtaposition of one parashah with the next. This one begins with the mitzvah of בכורים and the previous one ends with the episode of Amalek. What is the connection between the two, especially as the opening word והיה commences with the adjunctive letter ו, linking them both?

3

THE CALL OF THE TORAH

There is an interesting connection between the end of the previous chapter, which dealt with Amalek, and the beginning of this chapter, which discusses the first fruits. When Balaam prophesied he referred to the Amalekites as, ראשית גוים, *the first among nations* (*Numbers 24:20*). This title befitted them, as they were the first to attack the Jewish people, and they were the first nation to be entirely exterminated once the Land of Israel was conquered. It is therefore appropriate that in order to balance the evil of Amalek [*the first among nations*], Jews bring a donation and offer thanks to Hashem from the first produce (*Tzror Hamor*).

6

ועל דרך זה נודע הרבה מספרים הק' שמצות בכורים מורה על הצורך לקדש כל ראשית לה', כדוגמת ראשית היום, ראשית השבוע, וכיצא, שע"י זה נגדר ונמשך כל הדבר אל הקדושה. וזוהי ג"כ עבודת ראש השנה, לקדש את ראשית השנה בקבלת עול מלכות שמים, כאמרם ז"ל (ר"ה טו.) אמרו לפני בראש השנה מלכות כדי שתמליכוני עליכם, היינו שע"י זה תהיה כל עבודת השנה בתורה ומצוות כראוי.

4 שלב מושחת פנינים - כי תבוא שמן

ושמעתי מהרה"ק הבית ישראל זצ"ל טעם לסמיכות דפרשת בכורים לפרשת מחיית עמלק, מפני שעמלק נקרא 'ראשית' כמו שנאמר (במדבר כד ט) 'ראשית גוים עמלק' וכמו כן מצות הביכורים היא ז'לקחת מראשית כל פרי האדמה, וההסבר הוא, שרשעותו של עמלק הוא בכך שהוא משתדל להתגבר על בני ישראל בראשית עבודתם בראשית התהוותם לעם מיר בצאתם ממצרים עמד עליהם להכשילם, וכך בראשית כל

יום מנסה להכשיל את האדם בתחבולותיו. אולם הקב"ה נתן בלב כל איש ישראל כח התגברות שבשורש מצות הביכורים 'ראשית ביכורי אדמתך' שעניינו להקדיש כל ראשית לה', והיינו כשיקדש את ראשית היום וראשית כל ענין לעבודת הבורא ית', יזכה להתגבר על עמלק הוא היצר הרע ולא יתן לו מקום להכנס אצלו. והוא שורש טעם הרבה מצוות של 'ראשית' כמו ראשית הגז, בכור פטר רחם, ראשית עריסותיכם חלה תרימו, שכאשר בני ישראל מקדשים את הראשית הם מונעים מן היצר הרע וכת דיליה להכנס לרשותם.

742 | LIVING THE CHASSIDIC LEGACY

"*Hakol holeich achar hareishis*. Everything depends on how you begin." If you begin something properly, then, with that good foundation, everything that follows will more easily go in the proper way. But if you start off the wrong way, stumbling at the beginning, it can be very difficult to get back on track. If a racehorse stumbles out of the gate in a race, he will most probably lose. It is very important to start off well.

Rosh Hashana is very important since it is the beginning of the year. If we can start off the year with proper, good dedication to Hashem, with intellectual, emotional and physical dedication, then we can more easily have a good year. Rosh Chodesh is also a beginning. Every morning we begin our day with *davening*, starting the day on a good spiritual foundation. This then makes it easier to go through the day as a spiritual experience.

The first fruits are the beginning, the physical start for a farmer. The farmer must also make sure that the spiritual side is done properly. The farmer brings these fruits to Yerushalayim, the first of all cities of the world. If Yerushalayim is good, then the whole world will be good.

5 שצב שערי כי תבוא טוביה

בעין זה איתא בשפת אמת (פרשה זו תר"א, תר"ב, תר"ג, תר"ד, תר"ה, ועוד) שמצות בכורים ענינה למסור ולתת את הראשית של כל דבר להשי"ת, היינו כנ"ל להתבטל ולהכיר בתחילה שהכל בא לו מאתו ית', וכנגד זה תיקן משה להתפלל שלשה פעמים בכל יום, ערב ובוקר וצהרים, כדי שבכל שינוי הזמן נמסור ראשיתו לה', ונחזור ונשריש בקרבינו שהוא בעל הביורה, ורק אליו צריך ואפשר להתפלל. עיין שם שבבית המקדש היה די בהבאת הביכורים פעם אחת בשנה כדי לבוא להכנעה וקבלת עול מלכות שמים אמיתית, מה שעתה צריכים להשיג זאת ע"י ג' תפילות בכל יום, כולי האי ואולי.

וכן בלעם הרשע כשראה שאין בכחו לקלל ישראל, הודה ואמר (במדבר כג, ט) כי מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו, ופירש'י אני מסתכל בראשיתם ובתחילת שרשיהם ואני רואה אותם מיוסדים וחוקים בצורים וגבעות הללו על ידי אבות ואמהות עבד'י.

ובדומה לזה כתב בספר השואות חן המעם שהקב"ה קבע את יום הראשון של השנה להיות ראש השנה, כי הקב"ה רצה שתחילת השנה יהיה בכל חוקף הקדושה ועי"ז יתמשך הכח על כל השנה ולכן קבע יום הגדול והנורא דווקא בתחילת השנה עכ"ל. וכשם משמואל (פ' ויצא) כתב דהוה גם הענין שבשבת קודש מקדשין על היין דוקא בכניסת השבת, אף שהיה יותר ראוי לקדש בשבת בבוקר, דהיינו קידוש שייד למצות היום - וזכר את "יום" השבת לקדשו, ומ"מ מקדשין בערב, והיינו משום שחול' רצו שהתחלת

השבת יהיה בכל חוקף הקדושה ועי"ז יתמשך קדושתו על כל השבת, ולכן תיקנו דווקא או בתחילת כניסת השבת המצוה הקדושה של קידוש.

וכהשלמה לזה יש להוסיף דממעם זה קבעו האוה"ע - בני עשו, את יום אידם בכל יום ראשון בשבוע, כי רצו שהראשית של השבוע יהיה שלהם, אך הם לא ידעו שבישראל היום הולך אחר הלילה, והתחלת יום ראשון מתחיל כבר מלילה שלפניו - שישראל מקדשין אותה בתוספת שבת קודש, שמוסיפין מחול על הקודש ויש בו כחו של יוסף הצדיק המבמל כח הראשית של עשו, בית יוסף להבה ובית עשו לקש, ועי"ז בדתה כל כח הראשית של עשו, ועי"ז עוד פסחים ה. דבכח המצוות שכתוב בהן "ראשון" זוכים להכרית ודעו של עשו שנקראו ראשון עי"ש.

ב

9

המתחזק בראשית העבודה, מכניע היצה"ר תחתיו

וצדיקי הדורות זי"ע גילו לנו נפלאות על כח זה של ראשית, אך שבכל מצוה ומצוה ובכל עבודה פרמית של כל יהודי, אם יתחזק ויתאמץ בראשית התחלת המצוה, התחלת סדר הלימוד, וסדר התפילה, ואכילה, וכדומה בשאר עבודות, שהראשית יהיה בכל תחוקף העוה, יתמשך קדושת הראשית על כל המשך המצוה וינצל מכל מיני הפרעות ומלחמת היצר שיכולים להתעורר במשך הסדר, הן בחשקת התורה, הן בהתמדה, הן בהפרעות משאר אנשים, והן בכוננת התפילה, ובעומק הלב, כל נסיונות אלו יהיו בטלים ומבוטלים אם רק יעמוד חזק שראשית התחלת הסדר יהיה כתיקונו, וכה אמר הרה"ק ר' חיים וויטאל זי"ע עה"פ (בראשית ג, טו) הוא יתפ"ק ראש ואתה תשופנו עקב, שהקב"ה אמר לנחש הקדמוני, שהארם יהיה בכחו לשלוט עליו ולכבוש לגמרי אם רק יתחזק בראשית ובתחלת העבודה, והוה הוא יושפך - ראש, אבל "ואתה תשופנו" שהנחש יהיה בכח לשלוט על האדם ולהפילו, כשהארם יהיה בבחי' "עקב" דהיינו כשכל כחו והתאמצותו יהיה רק בסוף כי אז כבר כבול הוא ביד היצה"ר ח"ו.

ובזה פירש הרה"ק מוואהלין זי"ע מאמר חול' (מכילתא שמות יט, ה) "כל התחלות קשות" פירוש שכל התחלה צריכה להיות קשה כגדול חזק מאד בכל כחו וגבורתו, ועי"ז יזכה ל"מכאן ואילך" ערב לכם" בלי שום הפרעות מזה"ה לכל אורך הדרך (עיין ישא ברכה ר"פ במדבר), משא"כ אם כבר בתחלת המצוה האדם מתרפה בעבודתו ואין לו את כח הראשית, אז כל הדרכים בחוקת סכנה מיצרו הרע, וכפירושו של הבני יששכר בספרו דרך פקודיך (מ"ע ח' חלק המחשבת) עה"פ (החלים לו, ה) יתייצב על דרך לא טוב רע לא ימאס, דאם מתייצב בתחילת הדרך באופן לא טוב, אז כבר רע לא ימאס והבנ.

10

באר כי תבא החיים שמה

R. Wergel

מצוה ביכורים סמוכה היא למצות זכירת ומחייית עמלק, ואיתא במדרש דיש שייכות ביניהם, דעמלק נקרא ראשית כמו שכתוב בפרשת בלק ראשית גוים עמלק ואחריתו עדי אובד, וביכורים נקרא ראשית כל פרי האדמה, ואחרי מחייית עמלק יכולים להביא ביכורים שנקרא ראשית, וצי"ב השייכות בין זה לזה.

וייש לבאר זה היטב, דהנה יסוד גדול * בעבודת ה' הוא להחזיק עצמו תמיד שהוא בראשית עבודת ה', דהיינו שירגיש שהוא עומד רק בראשית העבודה שכל מה שעשה עד עתה הוא רק ראשית, וצריך להיות גם אחרית גדול, כי עליו לעשות עוד הרבה הרבה יותר, ולא יצא עדיין ידי חובתו כלל, ועי"ז יתגבר כארי ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולהתפלל ולעבוד את ה' יותר ויותר, אבל אם יחזיק עצמו שהוא כבר באיזה מדרגה בעבודת ה' ולא

11

רק בראשית פרי עבודתו אז יוכל לחשוב שכבר יצא ידי חובתו, וחלילה יתרושל ויתעצל עי"ז מלהתגבר יותר ויותר, ועי"ז חלילה יפול הנופל מעבודת ה', ולכן זה עיקר גדול בעבודת ה' להחזיק עצמו שהוא רק בראשית עבודת ה'.

אבל גם צריך להתחזק ולהחשיב מה שעשה בעבודת ה', ולומך שעבודתו המעט שעשה עד הנה חשוב מאד, והוא דבר הראוי להתכבד בו הבורא ית', כי עבודתו חשובה להקריבו לפני ה', והשי"ת מצפה ומחכה מתי יגיע ממנו אלין ית' עוד תורה ותפלה, כי אם לא יחשיב עבודתו שעשה, אלא יאמר שעבודתו לא כלום ואינו חשוב כלל, יאמר אליו היצה"ר מה לך לעשות עוד ולמה לך כל היגיעה הלא אינו כלום, ואינו עולה לרצון כלל לפני ה', וחלילה מזה יפול יותר הנופל בהתרשלות ועצלות ועצבות, ולא יהי' לו אחרית כלל, ולכן צריך להחשיב מעט עבודה שעשה, אבל לומר הלואי והייתי עושה ואעשה עוד ועוד.

12

ישני ענינים אלו הם מרומזים במצות * ביכורים, שלוקח ראשית פרי האדמה והוא רק ראשית והוא מעט מפירותיו, ונותנם בסל בדרך כבוד, ומפאר ומעטר אותם הפירות, ועולה בהם לירושלים לביהמ"ק, ונותנם לפני ה' ומניפם ואומר עליהם דברי שבח לה', ונותן בזה חשיבות גדול להראשית, אבל הוא רק ראשית, וצריך להיות עדיין אחרית, וא"כ יש שני ענינים אלו, שמחשיב מעט עבודתו שהוא ראוי לבא לפני ה', אבל גם אומר שהוא רק ראשית פרי, ומקוה להגיע ליותר ויותר.

ועי" עבודת ה' בשני בחינות אלו, מבטיחו הכתוב הבאת ביכורים בשנה זו, תשנה לשנה הבא, שתביא יותר ויותר, ותגיע לעוד ועוד בעבודת השי"ת.

ונגד שני בחינות אלו עומד עמלק ולוחם, ורוצה להפילו משני צדדים, ולכן נקרא עמלק ראשית גוים, שהוא עומד נגד הראשית בקדושה, ורוצה לבטלו, משני הצדדים, כידוע שעמלק בגימטריא ר"מ שהוא ענין גאות ורם לבבך ושכחת את ה', שאומר להאדם שעשה כבר הרבה בעבודת ה', ויוכל כבר לרום לבבו, ועי"ז מביאו להתרשלות שיכול כבר לגזח מכל כך עבודה, ועי"ז חלילה מפילו מעבודתו, אבל יש לעמלק עוד תכסיס מלחמה, והוא להביא את האדם לידי ספק אם עבודתו * עולה כלל לרצון, וספק אם השי"ת רוצה כלל בעבודתו, וכמו ששאלו ישראל אז היש ה' בקרבנו אם אין, שאולי אין להקב"ה עסק בו כלל, ולכן עמלק בגימטריא ספ"ק, כי הוא מטיל ספק אצל האדם האם יש להקב"ה שייכות לו כלל,

ועי"ז רוצה שיתרשל ויפול לעצלות ועצבות, ולכן איתא בזה"ק שמלחמת עמלק הוא לעילא ולתתא, וי"ל דהיינו שלוחם להביא את האדם לעילא לרום לבבו, וגם לתתא שרוצה להפילו למטה שלא יחשיב עבודתו כללו.

ופלא גדול שהיצה"ר יכול להפיל את האדם בשני הבחינות בשעה אחת, כי באותה שעה יכול לחשוב שהוא חשוב יותר מאחרים, ואם אחד ביישו יקפיד מאד, כי הרי הוא חשוב מאד והוא עובד ה' גדול, ובאותה שעה יתרושל לעשות עוד בעבודת ה' כי מה עבודתו חשוב לפני ה' כלל.

וצריך ללחום נגד ראשית גוים עמלק, ע"י מצות ביכורים להביא הראשית לביהמ"ק ולהחשיבו מאד, אבל לחשוב שהוא רק ראשית, והבן.

ובאמת ענין זה מרומז בחדש אלול, כי ידוע שהחידושי הרי"ם אמר שאותיות אלול, הם הקרי והכתיב בסוסק ולו אנחנו עמו וצאן מרעיתו, במזמור לתורה, שכתוב ולא אנחנו, היינו שחלילה אין אנחנו עמו, אבל הקרי הוא ולו אנחנו שאנחנו שייכים אליו ית', ולפי מה שנתבאר צריך שני הבחינות, א' להחזיק שעד אתה הוא בבחי' ולא אנחנו, ולא יצא עדיין ידי חובתו, אבל באותה שעה צריך לחשוב ולו אנחנו עמו שהקב"ה מתפאר ורוצה בנו מאד, והבן.

The Ramban writes in his famous letter to his son, "The finest of all character qualities is humility." If one analyses the whole procedure of בכורים, it will become evident to what extent humbleness lies at the heart of this mitzvah. A landowner works long hours in his field, preparing the ground, sowing the crops, tending their growth and pruning the fruit trees. Only after months of backbreaking toil, his efforts are blessed with success and first fruits ripen.

His joy at their appearance is immense, but instead of keeping them for his own pleasure, he takes them to the בית המקדש and donates them, so to speak, to the Almighty. By doing

so, he acknowledges that without Divine help there would not be any fruits. Hashem created the soil, provided the rain and seed and generated the miracle of growth. He also gave the farmer his physical strength, good health and agricultural acumen. In fairness, this produce belongs to the Almighty.

This practical recognition of man's total dependence on Hashem is the attribute of self-effacement at its best. Small wonder, therefore, that our Sages proclaim that it would have been worthwhile to have created the world for the sake of מצות בכורים alone (Bereishis Rabbah 1:4). When a person expends so much time, energy and cost and then declares to Hashem, "It is all rightfully Yours," it is a level of humility which is unequalled and justifies the whole creation.

Contrast this attitude with the character of Amalek. The Almighty, at the time of the Exodus, demonstrated to the entire world His absolute supremacy and took the Jewish people under His patronage. Every nation was cowed and paralysed with fear — except for Amalek. They decided that they were in a class of their own — ראשית גוים עמלק — and able to challenge anyone, even Hashem. The numerical value of the name עמלק is 240 and equals the word רם, which means high and mighty. This is indeed how Amalek viewed themselves — the epitome of arrogance and pomposity.

Hence, by placing these two sections next to each other, the Torah is indicating that the antidote to the conceited stance of Amalek lies in the meekness which is implicit in בכורים. By performing this mitzvah and banishing pride from our makeup, we can fulfil the commandment of eradicating any semblance of Amalek even in our times (Be'er Moshe).

As the days of judgement approach, the importance of

humility cannot be overstated. The Berditchiver Rebbe once interpreted the familiar words באין מליץ יושר as meaning באין — the feeling of אין, of unworthiness and without merit, — is our best advocate, מול מגיד פשע — against the heavenly prosecuting council. Any individual who is confident that he has enough assets to be judged favourably becomes extremely vulnerable. Complacency itself is a serious failing, whereas a sense of אין and recognition of one's inadequacies will always arouse Divine grace.

כאן הונחה התשתית. זהו ה'ראשית' של כל הודאה. ובפרט בהודאה המכוונת כלפי המקום ב"ה, שגאוות אדם מדרבנתו להכחיש בו. רק משהונח היסוד, אנו מתפנים להחזיק לו טובה, ומאריכים ואומרים "נודה לך ונספר תהילתך וגו'".

האופן הזה של הודאה, שאינו מכליל בבית גזויו בפירוש את ההתמאה שבהחזקת הטובה, אבל הולך ומפרט את גופה של ההטבה, הוא הקרוי "הגדה". שתבניתה, שהוא מגיד, מספר ומפרט, את הטובה שהוערתה עליו, למלוא פרטיה והתפרסותה.

מין זה של הודאה, הוא העומד בתשתית ה"הלל" שבמגילת אסתר. והיא זו ה"הודאה" שתיקנו חכמים לאמור אף בחנוכה. והיא העומדת ביסוד הצירוף שבין פרשת בכורים למצוות הגדה שבלייל פסחים.

להביא אדם ביכורי פרי אדמתו מנחה לבווא, הוא פותח בדברים:

"ואמרת אליו - שאינך כפוי טובה (דש"י): הגדתי היום - אודינן יומא דין נתי, וירושלמי - לה' אלוךך כי באתי אל הארץ".

כאן הוא מביע איפוא את עומק הכרתו, שלית ליה מדגרמיה, והכל הורעף עליו מתת חסד מאת הבורא ית'. והדר הוא הולך ומפרט מ"ארמי אובד אבי", עד, "ויביאנו אל המקום הזה וגו'" את כל טובות הבורא ית' עליו לפרטיהו.

וכך בדקדוק, הוא מהלך סדר ההגדה שלפנינו.

ומכאן נגזרת תשובת המהר"ל (גבורת פרק א) לקושיא, היאך אמרו לעניין ההגדה: "וכל המאריך... הרי זה משובח", והלא אין ראוי להאריך בשבחו של מקום (כדאיאתא בברכות לגב)? וסוף תשובתו היא, שאכן אין ראוי להאריך בהילולו ושבחו של מקום - "סיימתינהו לכולהו שבחא דמרך? על כגון דא כבר טבע נעים זמירות (תהלים סחג), לאמור: "לך דומיה - תהילה". אבל השבח שבהגדה, אינו מתייחס למיזותיו של מקום כשלעצמן, אלא הוא הולך ומפרט את טובות המקום עליו. ועל כגון דא ודאי, "כל המאריך, הרי זה משובח".

ד. ענייה

ומכאן בוקע ועולה גם תורפו של לשון 'ענייה' האמור בפרשה: "ועניית ואמרת לפני ה' אלוךך - ארמי אובד אבי וגו'".

'ענייה' במובנה השגור, משמעה, השבת תשובה והענקת מענה לשאלה שנשאלה. אבל מצינו גם 'ענייה' שאין לפניה שאלה - "ותען להם מרים שירו לה' כי גאה גאה וגו'" (שמות טו, כא); "וענין בהלל ובהודות לה' כי טוב כי לעולם חסדך" (נזרא גיא), ועוד.

כי 'ענייה' ביסודה, מובנה, השמעת תגובה. פעמים כמענה לשאלה, ופעמים גם בלא שנשאל, אלא כתגובה ספונטנית למאורע או למעמד מסוים.

מעמד הבאת ביכורי פרי האדמה מנחה לה', מעורר הבעה ותגובה של הודאה, כדרך שנס קריעת ים סוף הניע אינסטנקטיבית את עולי הים לשירה. וכפי שהחזים בתקומת בית שני בימי עזרא, נענו מעצמם: "ויענו בהלל והודות לה' כי טוב". ואף המצה המונחת על השולחן בעת דוים שבלייל פסח, מעוררת כמאליה, ענייה וביטוי של הבעת הודאה לבווא ית'. "לחם עוני" - שעונים עליו דברים הרבה.

ה. "הגדתי היום"

ועוד הדברים חופנים עומק שלפנים מעומם. כי בפרשת ביכורים אנו למדים את הפרק המעמיק ביותר, בהתפרסות חיובה של הכרת הטוב:

"ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם, ואמרת אליו, הגדתי היום לה' אלוהיך כי באתי אל הארץ אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו". (דברים כו, ג)

עומד אדם לפני המזבח - מתפעל היה מו"ר רבי אייזיק שר זצ"ל - דור עשירי לבאי הארץ, ואחרי שלושים או ארבעים שנה שהוא עצמו מעלה את תגובת ידו למזבח, וחוזר על אותה מטבע לשון עצמה:

"הגדתי היום לה' אלוךך כי באתי אל הארץ".

אדם הניצב לפני מזבח ה', אינו מדקלם. פיו ולבו שוים! וכשהוא אומר בריגשת הלב: "הגדתי היום...", הוא שב וחש את ההרגשה המלאה והשלמה, ובמלוא רענותה, של "כי באתי אל הארץ".

זוהי ההרגשה שהתורה תובעת, מאדם הניצב לפני מזבח ה' עם מתנת ידו. לחוש ולחוות מחדש בכל עצמותיו, את כובד עול השעבוד שב"ארמי אובד אבי", ואת עומק פרשת סבלות מצרים. ומתוך כך לחוות מחדש ובריגשה מתחדשת, את ה"ויציאנו וגו'" על כל סעיפיו ובכל עומק מלוא משמעותו.

כי חובת הכרת הטוב, אינה מסתיימת בהודאה על המאורע המסויים והמצומצם המונח עתה לפניו. אלא היא מחייבת להכיר ולהודות בטובתו של מקום, מתחילה ועד סוף. והן תחילת הצלחות על יבול מסויים זה, לוטה בערפל הדורות. החל מאותו ארמי רשע שרדף וביקש להאביד את יעקב, המשך בגלות ופרעות מצרים. המשך בגאולה הנסית המופלאה משם. ועד להנחלת הארץ הטובה מידו של הקב"ה, ליד אבות אבותיו של זה.

כי רק הפדות והגאולה מכל אותם שיעבודים ורדיפות, המסות הגדולות והמוראות הגדולים שעדו עליו, שבעקבן יצאנו ממצרים, עברנו את המדבר הנורא, ומכוחם באנו אל הארץ - כל אלו יחדיו, הן הם שעמדו לנו וזיכנו לבוא עד הלום. כל אלו חברו יחדיו, וגלגלו לנו את האושר של "ויביאנו אל המקום הזה... ועתה הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה אשר נתת לי ה'".

ולקושטא דמילתא, עובדת היותו של זה, דור עשירי לבאי הארץ, זה שהוא עצמו לא תהוה על בשרו את עול השיעבוד הנורא, לא התנסה אישית בגלגולי הגלות, ולא טעם את מר גזירות פרעה - אינו בדין שיפיתו כמלוא הנימה, מחובת הכרת הטוב שלו כלפי שמיא. שהרי "אלמלא הוציא הקב"ה את אבותינו ממצרים, הרי אנו, ובנינו, ובני בנינו, משועבדים היינו לפרעה במצרים". ואדרבא, עליו מוטלת חובה כפולה ומכופלת להודות למקום ב"ה, הן על הפדות והיותו בן-חורין על אדמתו, והן על כך שהוא גופו לא הוצרך לטעום טעם מרורות הגלות.

ורק מכוח ההרגשה הנוקבת הנפלאה הזו, הוא עשוי להרגיש בחלבו ודמו, את כל הטוב הצפון ב"ויביאנו אל המקום הזה, ויתן לנו את הארץ הזאת, ארץ זבת חלב".

והואיל ואמרנו, שההודאה המסויימת האמורה בפרשת ביכורים, היא הודאה של הגדה, הודאה שבהכרה בטובה. בודאי היא חייבת לכלול את הטובה כולה והשתלשלותה מתחילה ועד סוף.

ובקושטא, הצורך הזה בהתחדשות ההרגשים וההתעוררות, נובע מצד החלק החומרי שבאדם - "כי טבע הגוף משכח". אבל בחלק הנפשי הרוחני שבאדם, אין שולטים שחכה והתרפות הרגשים, כמו שהארץ לכאר רבינו יונה ריש פ"ג דאבות, והתענגנו על דבריו בהרחבה, במקום אחר*.

אבל בעל נפש שדעתו שולטת על תחושותיו, מי שלבו מסור בידו וחושי החומר שלו לא טשטשו את הרגשיו, משיג את דיבורי הדעת הללו, משיבם אל הלב, ומתחזק והולך מדי שנה בהרגשת חסד הגאולה. וה"ושמחת בכל הטוב", נעשה לו הרגשה מתעצמת והולכת. ואין צורך לומר, שהשיגרה אינה שולטת באסמינו.

אבל כיון שדרך הוא, שהחושים הגופניים משגרים ומטשטשים את השגות הדעת העמוקות ביותר. על כן יחידה לנו תורה עתות מיוחדות להתעוררות.

ושעת 'ראשית' זו, שעת הבאת ביכורי פרי אדמתו, עת שמחת התחדשות יבול ארצו, היא השעה המסוגלת והכשרה להתעוררות זו. עת זו, שמבצבץ בה זרע כח הכרת הטוב לקב"ה על טוב היבול המסויים שלפניו, הוא הזמן להאיר הכרה זו, ולרפדה במלוא עומק ועושר התחושה האמורה.

ו. סמיכות פרשיות

ומטעם זה נכתבה פרשת ביכורים בתורה, בסמיכות לאחר הציווי הנחרץ למחות את זכרו של עמלק. לפי שעמלק הוא שהחזיר לחרם ישראל את ארס השיגרה, הקרירות וכיבויו ההרגשים, וכפי שהארכנו בזה במקומו**. ורק משנמחה שמו, הוכשרה הדרך לנח התחדשות והרענות, הבאות לידי ביטוי מלא ושלם ב"הגדתי היום... כי באתי אל הארץ".

ומאידך, תחיית ההרגשים, תחושות הכרת הטוב העמוקות הגנוזות בקפלי פרשת בכורים, הן כן הלי הזיין, המשמשים לנו בבואינו להלחם ב"אשר קרד" - ציננך. ומכאן ואילך מקבלים, הבאת הבכורים, ה'השתחויה, וה'ושמחת בכל הטוב' - פנים חדשות.

ניצל על ידי ראש אומותינו - אברהם אבינו, חסרון זה הרי הוא פחות מרכייעת דם בנפש, שלפיכך נדונו בעונש של "לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה'". ולא דלור אחד שנים או שלשה בלבד נענשו כהמצריים והאדומיים, אלא לעולם - לא יבואו בקהל ה' - עד עולם! כלומר, מדת הכרת הטוב חיובה להשתלם מדה כנגד מדה, וכשם שאילו לא היה אברהם אבינו מציל את לוט הרי לא היו עמוני ומואב קיימים כלל בעולם, ממילא נמצא שהם כולם לדורי דורות עד עולם מחוייבים להכיר טובה לדורי דורות של אברהם אבינו עד עולם, ומכיון שלא הכירו הטובה בכך, מדדו להם כמדתם, וגזר עליהם "לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה'... עד עולם!", עכ"ל.

ג] חומרת הענין של העדר הכרת הטוב נלמדת בפרשת האזינו. כתוב (לכ-ו) "עם נבל ולא חכם", ובתהילים "אמר נבל בלבד" (יד-א), וכתב הרמב"ן (בפרשת האזינו) וז"ל, "עם נבל ולא חכם" ששכחו הטוב שעשה להם, עכ"ל. מי שאינו נוהג במידת הכרת הטוב, התורה מכנה אותו בכינוי גרוע ביותר - נבל.

* ובמאירי (ב"ק צב ע"ב) כתב, שמי שאינו מכיר טובה, מלבד פחיתות המדה שיש בו, הרי גם סגנונו טבעו הוא פחות ונמאס.

א] הכרת הטוב, מלבד המדה עצמה שהיא פחותה, הרי היא מוכיחה על האדם עצמו שטבעו הוא בזוי ומאוס. כי מבלי טבע בזוי ומאוס, לא יכול להיות שתהיה לו מדה זו שאינו מכיר טובה, ואם אינו מכיר טובה בהכרח שיש לו פגם בטבעו שהוא בזוי ומאוס.

ד] בביאור ענין מדת "הכרת הטוב" כ' במכתב מאלהיו' (חלק א) וז"ל, איתא בחז"ל "בירא דשתית מיניה מיא, לא תשדי ביה קלא". האדם חייב להכיר טובה אפילו לדומם שנהנה ממנו, ולכן אסור לבזותו. כמו כן נפסק להלכה (א"ח סימן קפ ס"ד) "אין מעבירין על האוכלין". אפילו אם אחר זרקם לשם אסור לעבור על ידם ולעזובם כשהם מונחים כמצב של ביוון. נתעמק נא בדברים אלה. צריך להכין, הרי אין הבור והאוכלים מרגישים בביוונם. ומה בכלל משמעותה של הכרת טובה לדומם, שאינו מרגיש ואינו נהנה מזה? הן הדומם אינו פועל כלל, והאדם הוא המנצל את סגולותיו לשימוש. וגם לא יתכן ביויו הדומם, כי אינו מרגיש בזה?

* יסוד גדול ומקיף בכחות הנפש של האדם מתגלה לנו בזה, כל מדות הנפש מושפעות ונפעלות על ידי הרגש ולא רק על ידי השכל. לכן אם אין אנו מכירים טובה לדומם שנהנה ממנו וכל שכן אם אנו מבזין אותו, נפגע הרגש וכו' אסיר תודה הוא לכל אשר הפיק ממנו הנאה, בכל צורה שהיא, ואפילו לדומם. והכלל הוא: פגיעה ברגש משפיעה באופן ישיר על המדות, וממילא נפגמת מדת הכרת הטוב וגו', עכ"ל.

וראייה לדברי המכתב מאלהיו' נראה, מהא דאיתא במדרש (שמו"ר אלב) "ותאמרנה איש מצרי הצילנו מיד הרועים", וכי מצרי היה משה אלא לכבוש מצרי והוא עברי, ד"א "איש מצרי" משל לאחד שנשכו הערוד והיה רץ ליתן רגליו במים נתנן לנהר וראה תינוק אחד שהוא שוקע במים ושלח ידו והצילו אמר לו התינוק אילולי אתה כבר הייתי מת אמר לו לא אני הצלתיך אלא הערוד שנשכני וברחתי הימנו הוא הצילך. כך אמרו בנות יתרו למשה יישר כחך שהצלנתנו מיד הרועים אמר להם משה אותו מצרי שהרגתי הוא הציל אתכם ולכן אמרו לאביהן "איש מצרי" כלומר מי גרם לזה שיבא אצלנו איש מצרי, ע"כ המדרש.

ולכאורה דבר זה קשה ביותר. והלא המצרי שהכה את הבן ישראל לא חשב לעשות שום טובה לבנות יתרו בשום ענין ואופן כי לא הכיר אותם, ואעפ"כ מדת הכרת טובה חייבה בהם לומר דבר זה ש"איש מצרי הצילנו מיד הרועים" (כ-ט), אשר ע"כ שמוכח מכאן כמו שכי' במכתב מאלהיו' הנ"ל שמדת הכרת טובה היא השגה והשקפה הנוגעת לנו ולא בגלל חיובנו להזולת. "צריך האדם לעשות כל השתדלות לרכוש מדה זו בשלמות, כי על ידה ילמד להכיר את גדולת חסדיו יתברך עם כל הבריאה, ועל ידה ידבק בהקב"ה".

כתב מרן הסטייפלר זצ"ל¹⁵ וז"ל, מניעת הכרת הטוב היא מדה רעה ומרה מאד, ועיקר הדרך לאהבת השי"ת ביארו החסידים בחובת הלבבות' על יסוד הכרת הטוב. והנני מעתיק מה שכתוב בחז"ל (משנת ר"א פ"ו), אין לך קשה לפני הקב"ה יותר מכפיית טובה וכו', לא נטרד אדם הראשון מגן-עדן אלא על כפיית הטובה וכו', אף אבותינו במדבר לא כעס עליהן הקב"ה אלא על כפיית הטובה וכו', וכשהיו אבותינו בארץ לא היו רוב חטאותיהן אלא כפיית טובה וכו', מפני מה ענש הכתוב ביותר לכפויי הטובה? מפני שהוא כעין כפירה בעיקר וכו'. האדם הזה הוא כופה טובתו של חברו למחר הוא כופה טובתו של קונו וכו', שכפיית הטובה הוקשה לכפירה בעיקר וכו', והזהרו שלא תכפו טובה, שכפוי טובה אינו יכול לקבל מלכות שמים, עכ"ל.

Why does the portion of remembering Amalek appear next to the mitzvah of *bikurim* (first fruits) in the Torah?

Rashi explains that Amalek attacked the Jewish People as a punishment for their questioning Hashem. They had asked: *Is Hashem in our midst or not?* (*Shemos 17:7*). This, says Rashi, is *akin to a man who places his child on his shoulders to protect him and the child constantly asks his father to gather objects for him. When someone asks the son where his father is, the son says that he does not know!*

Amalek appeared on the scene because the Jewish People lacked gratitude towards Hashem. They did not value or notice His kindness enough. This is in contrast to our *bikurim* obligations

whereby we are asked to verbalize our appreciation for Hashem's kindnesses in bringing us to Eretz Yisrael and facilitating our harvest. As the *Chovos Halevavos* writes, our basic obligation to Hashem derives from our owing Him gratitude: Hashem does so much for us! In fact, the more kindness one notices, the more one should serve Hashem. The *kohanim* thus perform twenty-four types of services in the Temple to match the twenty-four types of priestly gifts they receive. When Hashem does an act of kindness for us, we should be committing to add an element of service, to take on something extra to excel in serving Him. This way, we will have developed our sense of gratitude and thus avoid the causes of Amalek's attack.

We have so much to be grateful for: that we are Jewish; that we are part of a great nation; that we can study Torah. The list goes on and on. All of this kindness obligates us to increase our service of Hashem.

Why is the performance of the mitzvah of *bikkurim* specifically credited with granting us the right to enter Eretz Yisrael?

Rashi (on 26:3) connects *bikkurim* to the trait of gratitude, because upon offering them, the person expresses gratitude to Hashem and acknowledges that everything is from Him. Similarly, our right to Eretz Yisrael is contingent upon feeling gratitude for having been granted the *Eretz HaKodesh*.

On Rosh HaShanah we tend to focus on the future, wondering which events will transpire during the coming year. However, we should also be thinking about the past year, and feeling gratitude for all the *chesed* that Hashem has bestowed upon us.

We always read the *tochachah* just before Rosh HaShanah, and pray "*tichleh shanah v'kilelosehah* (farewell to the year and its curses)." What does this mean? Surely the *tochachah* and its messages will remain just as relevant in the coming year!

When we rebel against Hashem, we may deserve to be punished, and yet we look back at the year that has elapsed and feel gratitude that the *tochachah* has nevertheless not been fulfilled. This gratitude in turn facilitates and catalyzes the *teshuvah* process, because instead of feeling despondency about the state of our *avodas Hashem*, we remind ourselves that just as Hashem has spared us from the worst punishment until now, he will continue to shower us with His mercy if we only invest all our efforts into doing genuine *teshuvah* and crowning Him on Rosh HaShanah.

Thanking Hashem for All the Good

A YEAR HAS passed, and we stand at the threshold of a new year. Naturally, we look back and review the year that has gone by. We remember all the difficulties we experienced, which still weigh on our hearts, and we beg Hashem and hope to be inscribed for only good things in the year to come. But let's not forget to thank, praise, and extol Hakadosh Baruch Hu for the entire year that we merited. Hashem granted us a year of life. He enabled us to live and do His will. During the past year, we may have been privileged to celebrate happy occasions — a *bris*, *bar mitzvah*, escorting a child to *cheder* for the first time, a child's engagement or wedding, the birth of children or grandchildren. Hashem has been so kind to each

one of us in so many areas, showering kindnesses upon us with a generous Hand. When we come to Hashem with innumerable requests and appeals to change things for the better in various areas during the new year, let's not be ungrateful. We must also remember to wholeheartedly thank Hashem for all the good that He gave and continues to give us.

We also have many requests regarding our level of *avodas Hashem*. There are areas in which we fervently want to improve. One person may struggle with a quick temper; another might have difficulty speaking to Hashem as honestly and sincerely as he would like; and yet another ekes out a meager livelihood and wants to have greater faith that Hashem alone provides his needs. It is natural for a person to notice what he is still lacking and what bothers him.

But we must look back, remember, and show our appreciation to Hashem for all the good that He gave us over the year. Let's think about where we were a year ago and how far we've progressed. Perhaps we have succeeded in speaking to Hashem more naturally or more frequently. We may have developed greater sensitivity towards others, become better listeners, improved in showing empathy, or grown in our understanding that everyone has different habits and feelings. Perhaps we've climbed a rung on the ladder of our relationship with our children; we are more patient with them than we used to be and cognizant that Hashem gave our children weak points so that they can rectify them at their own pace. We need to devote thought to all of the good things that Hashem gave us over the course of the year and thank Him for His many kindnesses.

How apropos it would be, as Rosh Hashanah approaches, to pause for a moment and sincerely express our gratitude to Hashem. "*You gave me a wonderful year, Ribbono shel Olam.*

Thank You for all the good You've given me." We thank Hashem, Who, in His great kindness, led us and guided us throughout the year. We were privileged to be part of Hashem's kingdom. We believe that even the tough times — spiritual and material alike — that we experienced during the year were tailor-made for us by Hashem only for our own good, so that we could draw closer to Him. We ask Hashem for another year full of so much goodness, a year when we can do more and more mitzvos and *maasim tovim* and serve Hashem faithfully — and we believe that He will indeed grant our request.

ב. "ראשית" מול "ראשית"

את מטרת הבריאה הגדיר הנביא ישעיהו: "כל הנברא בשמי, ולכבודי בראתיו" (יצרתיו אף עשיתיו" (מג, ט). הווי אומר, תכלית הבריאה היא להפיץ שם ה' וכבודו בעולמנו הגשמי. אם לפני הבריאה היה מצב של "ברוך כבוד ה' ממקומו" (יחזקאל ג, יב), ורק "בהיכלו כולו אומר כבוד" (תהלים כט, ט), הנה לאחר בריאת העולם התחתון אמור להיות מצב של "מלא כל הארץ כבודו" (ישעיהו ו, יג) ו"ימלא כבודו את כל הארץ" (תהלים עב, יט). מילואה של שאיפה זו נעשה ע"י שלושת האבות ש"הן המרכבה לשכינה"¹⁵, וע"י עם ישראל שתפקידו ומטרת בריאתו הם: "עם זו יצרתיו לז' תהילתי יספרו" (ישעיהו מג, כא).

הרב הוטנר הסביר את עניין המרכבה ואת תפקידם של האבות ועם ישראל

המשמשים מרכבה לשכינה בעולם הגשמי. יש לה לתיבת מרכבה תוכן פנימי של קדושה עליונה. הנה, ה'דרך' היא מהדברים הממעטים את השם (רש"י בתחילת לך-לך), כשארם נכבד קבוע במקומו, שמו נמצא במצב של גידול ועליה, ככתוב ובהיכלו כולו אומר כבוד, אבל כשהוא מצטרף להיות נע ונד ממקומו הרי טבעם של טלטולי הדרך הוא להמעט את השם... לעומת זאת יש נסיעה שנועדה לשפך ריבוי הפאר והאדרת הכבוד. נסיעה כזו היא נסיעה במרכבה. וכל חשיבותה של מרכבה היא בזה שהיא משמשת אות כבוד לרוכב בה, אף בשעה שהיא מטלטלת בדרך ונמצא במצב של התמעטות כבוד... האבות הם המרכבה, כלומר, האבות הם הם הראשונים שסללו דרך של ריבוי כבוד שמים בעצם המהלך הנראה כמיעוט כבוד" (פחד יצחק, פסח, מאמר פא).

32 בריאת העולם הגשמי, שעל מציאות ה' בו אומר הנביא "אכן אתה אל-מסתתר" (ישעיהו מה, טו) היא ה'דרך' שאמורה היתה למעט את כבוד ה' ח"ו, שהרי "לא יראני האדם - וח"ו" (שמות לג, כ). האבות ועם ישראל משמשים מרכבה לשכינה, כי תכונת טבעם ותפקידם הוא להראות מציאות ה' גם בתוך מסתרי עולם הזה. יש כאן בחינת "ירידה צורך עלייה", ובכך מושג כמובן ריבוי של כבודו יתברך. לאמר, לא רק השמים שמים לה, אלא גם הארץ אשר נתן לבני אדם, מלאה כבוד¹⁶. מבחינה זו, אמור עם ישראל לשמש "אור לגויים" (ישעיהו מט, ו) "למען דעת כל עמי הארץ את יד ה'" (יהושע ה, כד) ו"למען ידעון כל עמי הארץ את שמך ליראה אותך כעמך ישראל" (מלכים א ה, מג) עד "מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים" (ישעיהו יא, ט), "והיה ה' למלך על כל הארץ" (זכריה יד, ט). הנביא ישעיהו מתמצת את הרעיון הזה בשתי מילים "אתם עדי" (מד, ו-ח).

דרכו של עולם, שיתרון האור בא דווקא מן החושך, וכך דרשו חז"ל על הפסוק "כי אשב בחושך ה' אור לי" (מיכה ז, ח) - "אלמלי ישבתי בחושך לא היה ה' אור לי" (מדרש תהלים פרק כב). ולשם מילואה של תכלית עם ישראל בעולם צריך שיהא בו גם כוח מתנגד. כנגד אורו של עולם, עם ישראל, יש גם אומות שתפקידן "להחשיך" כביכול את מציאות ה' בעולם, מלחמתן של אומות אלו בעם ישראל, היא בעצם מלחמה "על ה' ועל משיחו", וכנגד מציאות הקודש של עם ישראל שנקרא "ראשית" - "קדש ישראל לה' ראשית תבואתה" (ירמיהו ב, ג), מצויות שתי "ראשיות" של טומאה, הלא הן מצרים ועמלק. על מצרים נאמר "ראשית אונים באהלי חם" (תהלים עח, נא) וחם הוא אבי מצרים כנאמר "ובני חם כוש ומצרים..." (בראשית י, ו). ועל עמלק נאמר "ראשית גויים עמלק ואחירתו עדי אובד" (במדבר כד, כ). מתוך הדגשת ההבדל בין שתי ראשיות "ראשית" הטומאה, מצרים ועמלק, ניתן להסביר את מהותו של עמלק ואת תפקידו בעולם.

33 "ראשית" טומאת מצרים פירושה שהמצרים כופרים בעצם מציאות ה', לעומת טומאת עמלק שהיא כפירה בהשגחת הבורא על עולמנו הגשמי. פרעה מלך

מצרים מכריו בחופזה: "מי ה' אשר אשמע בקולו לשלח את ישראל. לא ידעתי את ה'" (שמות ה, ב) - "מי ה'", "לא ידעתי את ה'" הם ביטויי כפירה בעצם מציאותו של בורא עולם. לעומתו, עמלק אינו כופר בעצם מציאות בורא העולם. עמלק מודה שיש כוח עליון בשמים ממעל, ברם הוא סובר, שהוא יעלה מכל החפצים אומכל הכוונות, והוא נעלה מידיעת חלקי הדברים מפני שהם משתנים עם העתים ואין בידיעת הבורא שינוי, והוא אינו יודע אותך, כל שכן שידע כוונותיך ומעשיך, וכל שכן שישמע תפילתך ויראה תנועותיך"¹⁵. ולכן דגלו של עמלק הוא "אשר קרן לשון מקרה" (רש"י, דברים כה, יח), שאין השגחת ה' על ברואיו, וכל מה שמתרחש עלי אדמות אך מקרה הוא. ועל כן מלחמתו בישראל היא דווקא לפני קבלת התורה, כי אמונה בכוח עליון ערטילאי אינה מפריעה לו, משא"כ קבלת התורה על ידי בשר ודם, המורידה את שלטון ה' אל תוככי העולם הזה, במערכת מצוות ואיסורים הגוררים שכר ועונש - לזאת אינו יכול להסכים.

כדברי רש"י אלו, דרשו חז"ל על הכתוב (שם י, ה-ו): "כי יפלא ממך דבר למשפט... ובאת אל הכהנים הלויים ואל השפט אשר יהיה בימים ההם" - "וכי תעלה על דעתך שאדם הולך אצל הדיין שלא היה בימיו? הא אין לך לילך אלא אצל שופט שבימיו" (רי"ה כה ע"ב). כלומר, אדם מצווה לשמוע לשופט שבימיו, אפילו אינו גדול כשופטים שהיו בדורות קודמים, וכלשון חז"ל: "ללמדך, שאפילו קל שבקלין ונתמנה פרנס על העבור - הרי הוא כאביר שבאבירים" (רי"ה שם).

ותמה הרמב"ן (דברים כו, א) על דברי רש"י, מהו הדמיון בין דיין לכהן? בשלמא לגבי דיין, עלול אדם לומר שכוין שירדו הדורות, ואין הדיין שבורו באותה דרגה של הדיינים שהיו בדורות הקודמים, אין הוא צריך לשמוע לדבריו, אבל לגבי הקרבת הביכורים אל הכהן, מרוע יעלה על ליבו של אדם שהכהן שבימיו אינו ראוי לקבל ביכורים, הרי כל כהן ראוי וזכאי לכך?

35 עמלק - כפירה בהשגחה

לישוב דברי רש"י, יש להקדים ולבאר את הסמיכות והקשר שבין הציווי על מחיית עמלק, המופיע בסוף פרשת כי תצא, ובין הציווי על הבאת הביכורים והתוכחה, הנמצאים בפרשה זו. יסוד חטאו של עמלק, מבואר בכתוב "אשר קרן בדרך", ומפרש רש"י, ש"קרן" הוא מלשון "מקרה", כלומר, שמהותו של עמלק היא

המחשבה והתפיסה שאין לעולם משגחה ומנהל, וכל הקורה בעולם נעשה שלא בהשגחה, וכדברי הרמב"ן (שמות י, טו): "יטעם העונש שנענש עמלק יותר מכל העמים, בעבור כי כל העמים שמעו וירגזו, ופלשת אדם ומואב ויושבי כנען נמוגו, (ע"פ שמות טו, יד-טו) מפני פחד ה' ומהדר גאונו, ועמלק בא ממרחק, כמתגבר על השם".

וכן מצינו אצל המן, שהיה מרוע עמלק, וכפי שדרשו חז"ל (אסתר רבה פ' ה א את ה) על הכתוב במגילת אסתר (ה, ו): "ויגד לו מרדכי את כל אשר קרהו" - "אמר ומהדבך להתך, לך אמור לה ואלאסתר בן בנו של קרהו בא עליכם, הלא הוא דכתיב: 'אשר קרן בדרך'". היינו כפי שנתבאר, שמהותו של עמלק היא 'אשר קרן בדרך', ובעקבותיו צעד בן בנו המן, שגם השקפתו היתה שכל הקורה בעולם נעשה במקריות וללא השגחה, ולפיכך מכונה הוא בפי חז"ל 'קרהו'.

36 עם ישראל - אמונה תמימה

לעומת עמלק, שדרכו היא דרך הכפירה בה' ובהשגחתו על עולמו, דרכו של עם ישראל היא דרך האמונה - הרואה את השגחת ה' על כל צעד ושעל. עמלק ראה כמקרה אף את הניסים הגדולים ביותר שנעשו בעולם - האותות והמופתים שנעשו במצרים ובקריעת ים סוף, ולעומתו עם ישראל רואה את יד ה' לא רק בניסים הגלויים, אלא אף

בדברים הטבעיים והפשטים ביותר, הנראים לכאורה כמקרים, וכדברי הרמב"ן (שמות יג, טו) הידועים: "זמן הנסים הגדולים המפורסמים אדם מודה בנסים הנסתרים שהם יסוד התורה כולה, שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכולם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם... הכל בגורת עליות".

האמונה שכל הקורה אותנו מיד ה' הוא, ואין הוא טבעו של עולם, כוללת גם את הדרך הנכונה לצרות הפוקדות את האדם ח"ו, אשר גם לגביהן צריך להאמין שמיד ה' הן, ומטרתן היא כדי שיחווה האדם בתשובה ויתקרב אל הקב"ה.

38 השייכות בין עמלק לתוכחה

זו היא השייכות בין מצות מהיית עמלק לפרשת התוכחה. בתוכחה שבפרשת בחקתי, מופיע כמה פעמים הביטוי 'הליכה בקרי', כגון ויקרא בו, כא: "ואם תלכו עמי קרי", וכן שם, כג: "והלכתם עמי קרי", וביאר רבינו יונה (שערי תשובה שער ב אות א): "ופירוש 'והלכתם עמי בקרי' - כי תאמרו מקרה הוא היה לנו... כאשר תמצאנה את האיש צרות, ישיב אל לבו ויאמר, אין זה כי אם דרכי ומעלילי אשר עשו אלה לו, וחטאיו עוללו לנפשו, וישוב אל ה' וירחמנו... ואם לא ידע ולא יתבונן כי התללות מצאווה מפני חטאיו, אך יאמר... 'כי לא ידו נגעה בנו

רפ

ברכת

כי תבא \int אכרתי

מרדכי

כמו כן, בתחילת הפרשה (שם כו, א"א), לאחר שהביא את הביכורים אל הכהן, ומניחם במקדש, וקורא את כל הפרשה, לאחר כל זאת, מסיימים ב"ישמחת בכל הטוב". משמע, זוהי הפסגה, אליה חתרנו בכל פרשת ביכורים. - משמע, רק לאחר ביצוע כל הפרשה הזאת, יתכן להגיע לשיא זה, של "ישמחת בכל הטוב". כיצד מבינים זאת?

בצעם, על שום מה קוראים את פרשת ביכורים? מדוע מתחילים בהזכרת שחר ההיסטוריה, מאותו זמן של "ארמי אובד אביו" (שם, ה)? מה שייכות יש לאותם אירועים ולביכוריו של זה? מדוע כאן הוא המקום, לפרט את כל מה שאירע לאבותינו במצרים, בירדן לשם וביציאתם משם? מה ענין כל זה, לשיבולת המונחת לפנינו, אצל המזבח?

"ואמרת אליו הגדתי היום" גוי (שם, ג). ופירשי: "שאינך כפוי טובה". מה ענין הכרת הטוב שיש לו על התאנה שביכרה, הרימון, הענב או השיבולת, לכל מה שאירע אצל אותו ארמי אובד אביו, או אצל פרעה למצרים?

האם כאן הוא המקום, להודות ולהכיר טובה, עבור הצלתו של יעקב אבינו, או עבור גאולתם של ישראל ממצרים?

אלא שאין אנו יודעים, טיבה של "השגחה" מהו. עלינו לדעת להשכיל ולהבין, כי יסוד היסודות בהשגחה הוא, שאין אצל השגחתו של הקב"ה, לא "דרך מקרה", ולא "דרך אגבי". אין לך פרט, שלא נלקח בחשבון מכוון. כל האירועים מכוונים כלפי כל יחיד, כאילו לא היה קיים אלא הוא, כשלעצמו, בלבד...

קשה למח אנוש להשיג זאת. קשה מאד להכיל מחשבה זאת, במערכת המחשבתית שלנו. אך זוהי האמת לאמתה. ולא עוד, אלא שכל האמת הזאת, נאמרת גם במושגים המדברים על מרחקים של דורות ושל נצח.

אל יעלה על לבך, כי משום שכל הצמחים כולם צומחים, או משום שהמשמש מאירה לכולם, והמים משקים את העולם כולו, לכן אף הצמח שלך, "ממילא", או "דרך אגבי", מושקה. אין הדבר כן.

אלא שכשהקב"ה החליט להוריד את המים ולהזריח את המשמש, לקח בחשבון גם את השיבולת שלך... ובמכוון.

כשם שלא יעלה על דעתך, שכל העולם כולו, מושקה דרך אגבי, מהשקיתך שלך, כך בדיוק אל יעלה על דעתך, כי אתה וצמחך, מושקה דרך אגבי, מהשקיתו של העולם כולו...

מקרה הוא היה לנו (שמואל א ה, ט), בואת יהיה קצף עליו מלפני ה'... נמצא, שהתוכחה באה לשרש מן הלב את המקריות שבך * יאמין עמלק, ולחזק את האמונה בהשגחת ה', הן בניסים הגלויים, והן בניסים הנסתרים הנראים כמקרה.

39 ביכורים - אמונה בניסים נסתרים

מעשה מובן גם מדוע נכתבה פרשת הבאת הביכורים בין פרשת עמלק ובין פרשת התוכחה, שכן מצות הבאת הביכורים באה ללמדנו מהי ההשקפה הנכונה על הבריאה ועל השגחת ה' בה, וכפי שיתבאר:

את הביכורים יש להביא "מראשית כל פרי האדמה" (דברים כו, ב), והבאתם מציינת את השמחה על צמיחת הפירות, ואת ההודאה לקב"ה על כך, וכפי שיש לומר בשעת הבאת הביכורים (שם, ט): "ועתה הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה אשר נתת לי ה'... צמיחת הפירות, לכאורה דבר טבעי הוא ואינו נס, ועל כן ציוותה התורה להביא ביכורים בכל שנה ושנה, כדי להוציא מליבנו את מחשבת עמלק - אשר קרר ללמדנו שאין דבר טבעי בעולם, אלא כל הקורה בבריאה נס הוא, ואין להתייחס לפירות הגדלים בכל שנה כאל דבר המובן מאליו, אלא כאל מעשה הקב"ה המצמיח ברוב טובו ובגודל חסדו, ולפיכך בכל שנה ושנה עלינו להתפעל מצמיחה זו, כשם שמתפעלים אנו מן הניסים הגלויים, וכך לא נייע ח"ו להתקיימות דברי התוכחה. וכך כתב בספר החינוך (מצות ה) בשרשי מצות

הבאת ביכורים: "בהיטיב אליו השם ברוך הוא ובברכו אותו ואת ארמנו לעשות פירות... ראו לו... ולחשוב כי הכל הגיע אליו מאת אדון העולם".

40 אשר יהיה בימים ההם

ונראה להוסיף ולבאר, שכפי שמצות הביכורים תפקידה לחזק את האמונה אצל האדם, כך תפקידו של הכהן המקבל את הביכורים, לרומם ולחזק את מביאי הביכורים, שכן זהו תפקידם של הכהנים, לרומם את העם ולרואו לרוחניותו, כמבואר במאמרו לפרשת קרח "ברית מלח". ולכן היה מקום לחשוש, שמא יאמר האדם - הכהנים אשר בדורות הקודמים היו יכולים להעלות ולרומם, אבל כהן זה שבדורי, כיצד יוכל למלא תפקיד זה? ואף יכול האדם לחוש פחיתות כבוא לפני כהן שפחות מדרגתו. על כן ציוותה לנו התורה: "ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם" - אין לך אלא כהן שבימך, כמו שהוא" דהיינו שמצות הבאת הביכורים היא לכל כהן הקיים בדורו, וכפי שציוותה התורה בענין הדיינים, שהאדם מצווה להישמע אל השופט אשר בדורו.

יסוד זה, צריך להנחות אותנו בכל ימי חיינו, כשאנו מתבוננים על הבריאה ורוצים לראות בה את יד ה', אל לנו לחפש רק ניסים גדולים וגלויים, אלא עלינו לראות את הקב"ה ואת השגחתו עלינו בכל פרט ופרט בבריאה, ואפילו בפרטים הקטנים ביותר, וכפי שאומרים אנו שלש פעמים ביום: "על נסוך שבכל יום עמנו ועל נפלאותך וטובותיך שבכל עת...".

ובאמת, כבר שמענו פעם מבית מדרשו של הסבא מסלבדקא, והיה חוזר על זה מו"ח וצוקלחה"ה, שמפורש כן בכל מכות מצרים. שהרי כך בדיק אירע שם, שהשמש זרחה ליהודי, ולא זרחה לגוי. שהמים היו מים ליהודי, ודם לגוי...

אל יעלה על דעתך, כי משום שהעולם כולו שימש מרקע לרגליך, מאז בריאתו, לכן, דרך אגב, ממשיך הוא להיות מרקע לרגליך, גם כהיום הזה וגם לעתיד לבוא... אין הדבר כן.

אלא שכשהקב"ה החליט לברוא את העולם, ולרקוע את הארץ על המים, כך עלתה במחשבתו ובחשבונו, לקחת בחשבון מכוון, כל שבריר של שנייה, מכל העתיד לבוא, וכל נברא אשר הארץ הזאת עתידה להיות מרקע לרגלי, לחילותיו או לרחשיותיו.

כבר שמענו מבית מדרשו של הסבא מסלבדקא, וכן היה רגיל מו"ח וצוקלחה"ה להצביע על המפורש: "המחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית"... "בכל יום" ו"תמיד" - ובכל זאת "המחדש"... וזה נפלא מאוד.

אל יעלה על דעתך, כי משום שאבות אבותיך יצאו משיעבוד מצרים, לכן, ממילא, לאחר שסבך הזקן יצא וינאל, ממילא, אף אתה כבר נולדת "ינאל". אין הדבר כן.

אלא שכשהקב"ה עלתה במחשבתו לגאול את ישראל, חשב לא רק על סבך, אלא על כל צאצאיו עד היום הזה, ואף אתה נגאלת, בפועל ממש. לא דרך אגב, אלא ישירות...

זהו כנראה עומק הפשט ב"עבדים חיינו", שאנו אומרים בהגדה של פסח, שאנו מודים להקב"ה לא רק על גאולתם של אבותינו, אלא אף על גאולתנו שלנו, שכן הגאולה היתה בפועל ממש, גם גאולתנו שלנו, ויאלו... הרי אנו ובנינו משועבדים לפרעה במצרים" (הגדה של פסח, שם) - לא רק כבדרך אגב, לא השיעבוד ולא הגאולה, אלא ישירות בפועל ממש.

אל יעלה על דעתך, כי כשהצילו את יעקב מביתו של לבן, היתה זו רק הצלתם של יעקב, נשותיו, בניו, צאנו וכדו'. אין הדבר כן, אלא אז, כשהקב"ה עסק בהצלה ממעשה לבן, נלקחנו אף אנו בחשבון...

אין אני, או אתה, או הוא, דרך אגב, או דרך מקרה. אין הדבר כן. אותי, אותך ואותו, את כל אחד מעמנו, עד סוף כל הדורות, לקחו בחשבון ההצלה...

judge them favorably, and rend the unfavorable decree." We prepare for the Day of Judgment with joy because we trust in Hashem that He will surely judge us favorably.

* Hashem judges us on Rosh Hashanah, but He does not seek to distance us from Him, *chalilah*. Hakadosh Baruch Hu says: "For I do not desire the death of the one who should die, but rather that he should turn back from his path and live." Hashem asks us to return to Him, and He waits for us to do so. He wants to grant us life and goodness and that we should continue to reveal His honor in the world.

In *sefer Nechemiah*, we are told that when Am Yisrael went to Eretz Yisrael to build the second Beis Hamikdash, they cried bitterly on Rosh Hashanah upon realizing what serious transgressions they had committed. But the prophets Ezra and Nechemiah silenced them, saying (*Nechemiah* 8:9-10): "Today is sacred to Hashem, your G-d. Do not mourn and do not weep!" Ezra Hasofer sent everyone home to partake of the Yom Tov feast: "And he said to them: Go, eat rich foods and drink sweet beverages... for this day is sacred to our L-rd. Do not be sad, for the joy of Hashem is your strength!" Rosh Hashanah is not a time for grief and dejection. It is a holy Yom Tov, a time when Hakadosh Baruch Hu rejoices with us. Hashem is happy that we are returning to Him and that we want to crown Him our King. We rejoice in Hashem's joy; we are elated that Hashem's glory is exalted through us.

48 Rosh Hashanah is not a day of pressure and tension; it is a Yom Tov. Dovid Hamelech refers to this day as, "*Bakeseh l'yom chageinu* — the day of our festival" (*Tehillim* 81:4) Before Rosh Hashanah, we prepare delicious foods in honor of Yom Tov. We eagerly anticipate the day when we will be privileged to coronate Hashem once again. True, we are not yet perfect, and it is not so pleasant to face up to our defects. We have much work

ahead of us, and we take it seriously. We want to be better this year, to come closer to Hakadosh Baruch Hu. Still, at the same time, we feel excited and happy. Hashem is waiting for us to return to Him and accept His kingship over us. He gives us the opportunity to do so and He is right there with us, taking us by the hand and helping us progress and rectify whatever needs rectification. If Hashem is happy that we are returning to Him, then surely we are happy to return to Hashem.

Mothers of small children are usually preoccupied with watching and caring for the little ones most of the day of Rosh Hashanah. This is the sacred task that Hashem has given us in life; this is our share in crowning Hashem King. The entire family can experience Rosh Hashanah. We can share the joy of Rosh Hashanah even with the little children: we can tell them how thrilled we are to do the mitzvos, how happy Hashem is with us and how much He wants to give us a good, new year in which we will be able to do many more mitzvos and good deeds.

זו היא הגופא דעובדא, כי כשזכית לעלות לארץ ישראל, כבר אז לקחה ההשגחה של הקב"ה בחשבון, גם את השיבולת הזאת, המונחת כאן אצל המזבח.

זו היא הגופא דעובדא, כי כשנבחרה ארץ ישראל מכל הארצות, ונבחר עמנו מכל העמים, כשייעדו את הארץ הנבחרת לעם הנבחר, וכשנבחרת אתה להיות מן העם הנבחר הזה, כשנבחרו פירותיה של הארץ הנבחרת, להיות פירות של תרומות ומעשרות וביכורים, כבר אז, בן אדם, לקחו בחשבון, את התאנה, הרימון, או הקרבנות, המונחים כאן אצל המזבח.

"ואמרת אליו — שאינך כפוי טובה". לאמור, אינך מסתיר את הטובה אינך, כופה עליה כלי. — הנני, בהחלט, מודע ומכיר טובה, על ההשקעה שהושקעה בי. כי שעתה של ההשגחה, אינה אותה שעה של שעת ההגעה לארץ, או שעת ההצלה מארמי אוּבד אבי, או שעת גאולת מצרים.

שעתה של ההשגחה, היא אף השעה הנוכחית. והשקעתה של ההשגחה, היא זאת שהצמיחה, לא רק את אותה שעה, אלא אף את הרגע הזה, והשיבולת הזאת.

פרשת ביכורים היא, איפוא, פרשת ההכרה בפלאות ההשגחה.

היא זאת שעת הכרת הטוב, בכל טובה של ההשגחה הפלאית, כדי להודיע ולהודיע, מה מושקע באותה תאנה, רימון או שיבולת.

הביטוי להשגה זאת, הוא בשמחה הפורצת לאור ההכרה הזאת. כי כשמכירים בפלאות האלו, הלא כל השגה נוספת, כל הכרה נוספת, מזרימה

שטף של שמחה "בכל הטוב". כל זמן שלא שמחת, אין הדברים אלא מן השפה ולחוץ. לכן, לאחר קריאת הפרשה, עליך לשמוח, כדי להביע אל נכון את ההכרה הזאת.

זהו, איפוא, השיא של "ואמרת אליו — שאינך כפוי טובה".

בין נבין איפוא, כי זהו ה"יתחת אשר לא עבדת את השם אלקיך בשמחה ובטוב לבב".

שכן אם מסוגל הוא, אדם מישראל, לעבוד את השם ולא לשמוח, משמע, מופקע הוא לגמרי מכל זיק של הכרה בהשגחה הפלאית, המלווה אותו ואת עמו, מאז היותו לעם עד היום הזה.

משמע, כפוי טובה הוא, שכן הטובה והכרתה, מכוסה על ידי כיסוי עב של טיח ההגשמה. טמונה היא, פנימיותו, באפלה המעלה טחב ורקבון.

שמח, איפוא, בן אדם, כי עליך להכיר, ומשתכיר ודאי תשמח. "ושמחת בכל הטוב".

Rosh Hashanah is a gift from Hashem, so we say in Kid-dush and in davening: "You gave us, Hashem, our G-d, this Day of Remembrance with love." Hashem loves us, and that is why He gave us this day. How marvelous! Hakadosh Baruch Hu is calling upon us to start anew, to turn over a new leaf. Hashem helps us repent, rectify the past, and start again with renewed closeness to Him.